

Кам'янець-Подільський обласний відділ Географічного
товариства УРСР при АН УРСР

Кам'янець-Подільський державний педагогічний
інститут імені В. П. Затонського

Хмельницький обласний інститут уdosконалення вчителів

ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЇ ПОДІЛЛЯ

Тези доповідей наукової конференції

м. Кам'янець-Подільський
1989 р.

К. Г. ПРИХОДСЬКА, М. І. ЧЕРЕДАРИК,
З. С. СТАРИК, В. І. МЕЛІЩУК

ПРО ЗМІНИ СТРУКТУРИ ГІДРОЕКОСИСТЕМИ ДНІСТРОВСЬКОГО ВОДОСХОВИЩА ПІД ВПЛИВОМ АНТРОПОГЕННИХ ФАКТОРІВ

Серед екологічних проблем великої актуальності набуває вивчення наслідків впливу антропогенних факторів на екосистеми водойм. Дослідження особливостей продукційного балансу Дністровського водосховища в зв'язку з наслідками аварійного викиду промислових відходів Стебниківського хімкомбінату в 1983 р. виявлено негативний вплив на формування якості води водосховища і на функціонування екосистеми в цілому. Це знайшло відображення в зниженні вмісту кисню у воді, збільшенні концентрації біогенних елементів, підвищенню окислюваності води, уповільненні продукційних процесів.

Особливо разочі зміни відбулися в структурі донної фауни. Після аварійного викиду всі елементи зообентосу були знищені, випала одна з важливих ділянок у трофічному ланцюзі біоценозу. Відновлення складу і чисельності донної фауни протягом наступних п'яти років не спостерігається. Лише окремі елементи бентосу (олігохети, молюски, личинки водних комах) складають нині злиденну бентософауну водойму. В даний час у водосховищі виявлено лише 13 видів бентональних організмів, що в 9,2 раза менше числа видів до зарегулювання стоку ріки. Все це спричинило зміни в складі іхтіофаяуни Дністровського водосховища. До зарегулювання стоку іхтіофаяуна середнього Дністра була представлена 47 видами, причому 38 з них були постійними мешканцями даної ділянки. В даний час нами виявлено всього 27 видів риб, що відносяться до 6 родин: окуневих—4 види, сомових—1, в'юнових—1, щукових—1, бичкових—2, коропових—18. Очевидно, цілком зник найбільш стародавній представник ряду щукоподібних—умбра.

Надзвичайно підрівні запаси ендемічно-стенобіонтного виду вирезуба, пристосованого до живлення дрібними прісноводними молюсками. Суттєві зміни відбулись у складі літореофільного біоценозу. Зникла стерлядь, з роду усачів надзвичайно рідко зустрічається усач звичайний і усач дніпровський, для яких не стало оптимальних умов існування, сприятливої кормової бази у вигляді літореофільного бентосу, відрізані нерестові ділянки для відтворення популяцій. Сьогодні названі види зустрічаються в при-

tokах Дністра (Збруч, Серет, Смотрич, Ушиця) і у верхів'ї водосховища, де зберігся ще турбулентний вплив ріки.

Крім цінних бентосоїдних риб, збідніли популяції смітних риб таких як: сорматський пічкур, дністровський довговусий пічкур, йорж носар та бичків—кругляка, головача, бабки. Це надзвичайно порушило кормову базу водойму і трофічні зв'язки риб, що призвело до порушення загального гомеостазу екосистеми водойму.

Підвищений вміст біогенів у водоймі, викликаний розкладом органіки і масовим розмноженням зоопланктону, визначив гіпертрофію Дністровського водосховища, що в свою чергу створило сприятливі умови для масового відтворення молоді та інтенсивного росту хижих риб (окуня, щуки). В результаті зарибок промислових риб молодь, відтворена природнім шляхом, значною мірою виїдається хижаками, регулювання чисельності яких є вкрай необхідним. Це можливо шляхом надання дозволу на відлов хижих риб лімнодрофільного комплексу, що сприятиме відновленню природнього механізму саморегуляції, притаманного цим видам риб.

Суттєвий вплив на склад іхтіофауни водосховища спричинив не тільки залповий викид, а й морфологічні та гідрологічні особливості створеного водойму. В результаті відбувся екологічний перерозподіл іхтіокомплексів. Рибне господарство водосховища буде базуватись на таких видах риб, як ляш, сазан, рибець; другорядними в промислі будуть: плітка, окунь, карась.